

בראשית מט

א ויקרא יעקב אל בניו ויאמר:

האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים.

ב הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם.

1. **ויקרא יעקב אל בניו ויאמר** – לשם מה נאמר גם **”ויקרא”**, ולא די לומר: **”ויאמר יעקב אל בניו?”**

2. **”האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים”** –

א. מה מוסיפה ההוראה: **”האספו”**, מה היה חסר בלעדיה?

ב. מדוע לא נאמר **”את אשר יקרה לכם באחרית הימים”** אלא **”את אשר יקרא”** באל”ף?

ג. מדוע יעקב חפץ להודיע לבניו את שיקרא להם באחרית הימים? איך המידע הזה אמור להשפיע על חייהם?

3. **”הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם”** –

א. מה מוסיף פסוק זה לאחר שכבר אמר להם **”האספו”**?

ב. מה מלמדת הקריאה הכפולה לשמוע?

ג. מדוע בתחילה נאמר **”בני יעקב”** ואחר כך **”ישראל אביכם”**?

”האספו ואגידה לכם”

”ויקרא יעקב אל בניו ויאמר: האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים” – יעקב אבינו לא ביקש לגלות לבניו את אשר יקרה להם באחרית הימים – לגלות את העתידות, כי אז היה נאמר **”את אשר יקרה אתכם”** בה”א. אלא ביקש הוא להגיד להם מהו התפקיד שאליו יהיו קרואים באחרית הימים, למה יידרשו. כך בלשון הרב פינחס וולף:

”יעקב לא רצה לומר מה הימים יביאו לבניו אלא...”

מה שהזמנים האלה דורשים מבניו”¹.

ולמה יידרשו?

באחרית הימים, בעת קיבוץ הגלויות וראשית הגאולה, יידרשו בני יעקב להיות צופי ישועה, כאמור בנביא:

”על הר גבה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכף קולך מבשרת ירושלים”

הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם”².

¹ הרב פינחס וולף, דיוקים לפסוק א.

² ישעיהו מ ט.

על פסוק זה שואל הרב בלייכר שליט"א: מדוע בזמן הגאולה יש להרים את הקול ולומר בלי פחד "הנה אלהיכם"? והלא מדובר בעת בשורה והתחדשות חיי האומה בארצה. ומשיב: כי עם שיבת ציון, החיים הלאומיים יתנהלו באופן כזה ששם ד' יהיה נסתר, עם ישראל יתמקד בבניין החול, והתהליך כלל לא ייראה כתהליך של קודש. אולם "מבשרת ציון" – אנשי הבשורה, תלמידי החכמים הגדולים באמונה ובצפיית הישועה – יבררו לאומה בביטחון ובוודאות: "הרימי בכח קולך", כי כל תהליך התפתחותה החומרית נדחף משם ד' שבקרבה, מנשמת ישראל שננפחה בה מחדש והחלה לעוררה לשוב לציון. בדיוק כשם שילד בשנות חייו הראשונות הולך ומתפתח בגופו ובכישוריו השונים, וכל זה הוא תוצאה מדחף הנשמה שננפחה בו בשעת הלידה. בבוא העת יזכה הוא גם להבין זאת, ולחזור במודע לגלות את תוכן נשמתו בעדינות מוסרית ובאצילות של קודש. יעקב אבינו רוצה להגיד לבניו שבאחרית הימים הם ייקראו להיות צופי ישועה, ויתקיים בהם "כי עין בעין יראו ושוב ד' ציון" – יצטרכו הם לכוון את עינם האנושית אל העין האלוקית החודרת, הצופה פנימה ומביטה אל נשמת האומה, ההולכת ויוצאת לפועל בכל מפעל התחייה שראשיתו בבניין החול עם כל מורכבויותיו³. לשם כך עליהם 'להיאסף' – "האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים", דהיינו להיעשות אגודה אחת ולחוות את היותם איברים של גוף אחד המבטאים נשמה אחת. כך בלשון השם משמואל':

"והנה במדרש: 'האספו ואגידה לכם – האספו הטהרו'⁴

וביאור הדברים נראה שאסיפה שיהיו כולם כאיש אחד,

זה אי אפשר בלתי טהרת הלב. כי כל עוד יש פסולת [אנוכיות] בלב

הוא כמו חלודה המפסיקה בין הדבקים ואינו יכול להיות כאיש אחד עם זולתו"⁵.

וממילא במצב של פירוד אי אפשר לזכות למבט אחדותי, שבאמצעותו ניתן להתרומם לצפות את המהלך הפנימי, ואת התוכן האחד החורז את הפרטים השונים ואת האירועים הרבים על כל עליותיהם ומורדותיהם.

הישפת אמת' מבאר כי ההיאספות שאליה קרא יעקב לבניו הטביעה בהם את קומת אחדותם לדורי דורות⁶. מכאן יובן מדוע נאמר גם "ויקרא" ולא רק "ויאמר". בדרך כלל קריאה היא לשון חיבה, ויעקב יודע כי האחדות בין בניו מתחילה מאחדותו הוא עימהם, ומחיבתו האין-סופית להם; מכך שהוא רואה בכל אחד ואחד מהם 'יהלום' המשלים את בניין האומה, שבלעדיו הופעת שם ד' תהיה חסרה חלילה.

עוד נבאר, מדוע נאמר ש'יעקב' קורא לבניו ולא 'ישראל'. כפי שהתבאר, השם יעקב מבטא את מדרגתם של ישראל בהווה – במהלך הדרך אל מדרגת לעתיד לבוא, ואילו השם ישראל מבטא את

³ שיחות הרב צבי יהודה, דברים עמ' 134-135; עמ' 269-270.

⁴ תנחומא ויחי ח.

⁵ שם משמואל ויחי תרע"א.

⁶ שפת אמת, בראשית ויחי תרס"ה ד"ה בפסוק האספו.

קומתם העתידית. כיוון שעיקר דבריו של יעקב מופנים אל תפקידו הייחודי של כל אחד מן הבנים, במהלך הדרך ההיסטורית של האומה, נאמר דווקא 'ויקרא יעקב' ולא 'ישראל'.

"**הקבצו** ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם" – בניגוד להוראה "האספו", שהיא פעולה פנימית של היטהרות, המאפשרת התאחדות גמורה של כל הכוחות זה עם זה בלא שום מחיצה, יעקב אבינו נוקט כעת הוראה חדשה: "הקבצו", שהיא תיאור של התכנסות מעשית למקום אחד.⁷ בעם ישראל כל פעולה רוחנית זקוקה גם לביטוי מעשי כדי שהיא תופיע בשלמות, ויעקב אבינו הבין שעל מנת שתופיע בבניו בשלמות מדרגת "האספו" עליהם גם להיקבץ, ומכוח ההתקבצות המעשית תלך ותופיע בהם מדרגת האחדות הגמורה. אולם זאת בתנאי שישמעו:

"הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם" – הקריאה הראשונה לשמוע מחדדת את הצורך הגדול להיפתח למסרים של יעקב אבינו, לקבל ולהפנים אותם, כי הם קריטיים לבניין האומה, ותובעים עמל מוסרי-אמוני ודבקות באידיאלים האלוקיים. לכן הם קרויים "בני **יעקב**", מצד מציאות הדרך והעמל שאליה הם נתבעים. אולם בקריאתו השנייה לשמוע, קורא יעקב לבניו להכיר את עניינו הפרטי הייחודי של כל אחד מהם אך ורק מצד היותו מבטא את נשמת הכלל בהופעתה הגלויה: "ישראל", וכל אחד הוא ענף המסתעף ממנה, כשם שכל התולדות מסתעפות מן האב – "אביכם". במילים אחרות, יעקב קורא לבניו להמשיך לבנות בעצמם את התודעה של היותם איברים שונים, אבל של ישות אחת, בעלת תוכן אחד – "שמע ישראל ד' אלהינו ד' אחד". מכאן יעבור יעקב לדבר אל כל אחד מן הבנים ולברר את תפקידו הייחודי בבניין האומה.

⁷ על פי פירוש רש"י הירש לפסוק.